

„Značajni dio zajedničkog tržišta“ kao jedan od uvjeta iz članka 82. Ugovora o Europskoj zajednici

Pošćić, Ana

Source / Izvornik: **Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2009, 46, 781 - 793**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:903331>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Dr. sc. Ana Pošćić, viša asistentica
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci

„ZNAČAJNI DIO ZAJEDNIČKOG TRŽIŠTA“ KAO JEDAN OD UVJETA IZ ČLANKA 82. UGOVORA O EUROPSKOJ ZAJEDNICI

UDK: 346. 54 (4)

Primljeno: 10. 08. 2009.

Pregledni znanstveni rad

Člankom 82. Ugovora o Europskoj zajednici zabranjuje se zlouporaba vladajućeg položaja jednog ili više poduzetnika na zajedničkom tržištu. Za primjenu zabrane nužno je ispuniti određene uvjete. Jedan od njih pretpostavlja kako poduzetnik mora zauzimati vladajući položaj na zajedničkom tržištu ili njegovom značajnom dijelu. Poteškoća je u tome što niti Europski sud niti Komisija nisu precizno definirali koja se veličina tržišta uzima u obzir. Zbog toga se u radu promatraju i analiziraju najvažnije presude Europskog suda i odluke Komisije te pokušava pronaći zajedničke parametre u njihovim promišljanjima. Zaključuje se kako je u procjenjivanju isključivo relevantan kriterij „gospodarskog značenja određenog područja“.

Ključne riječi: *europsko pravo, tržišno natjecanje, čl. 82. Ugovora o Europskoj zajednici, zajedničko tržište.*

1. UVODNA RAZMATRANJA

Pravo tržišnog natjecanja se od prvih dana svog razvoja veže uz potrebu stvaranja i očuvanja zajedničkog tržišta. U vrijeme osnivanja Europskih zajednica bilo je bitno stvoriti zajedničko integrirano tržište u kojem će se odvijati nesmetan protok roba, osoba, usluga i kapitala. Pravila tržišne utakmice nastoje pomoći u ostvarivanju tih sloboda tako što će spriječiti i ograničiti zlouporabu poduzetnika u vladajućem položaju ili međusobno dogovaranje dva ili više poduzetnika koji utječu na integraciju tržišta. Sve inicijative i tendencije u pravu tržišnog natjecanja uvijek su motivirane potrebom stvaranja jedinstvenog tržišta. Integrirano tržište potiče industriju i poduzetnike u razvijanju kompetitivne industrije. Iz čl. 2. Ugovora o Zajednici¹ proizlazi važnost integracije tržišta: „Zajednica ima za zadaću da kroz uspostavu zajedničkog tržišta i gospodarske i monetarne unije, te provedbu zajedničkih politika ili aktivnosti iz čl. 3. i 4., promiče širom Zajednice

¹ Konsolidirana verzija Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europskih zajednica, OJ C 321E od 29. prosinca 2006.

skladan, uravnotežen i održivi razvoj gospodarskih djelatnosti,..... visoki stupanj konkurentnosti i povezanosti gospodarskih rezultata.....“²

U sudskim presudama Europski sud se poziva na činjenicu kako „čl. 2. i 3. Ugovora o Zajednici nastoje ostvariti tržište koje karakterizira slobodni promet roba gdje uvjeti tržišnog natjecanja nisu narušeni. Taj cilj se osigurava čl. 30.³ i dalje..... i čl. 85. i dalje o pravilima tržišnog natjecanja.....“⁴ Ako bi se i ukinule sve prepreke koje eventualno nameću države, slobodno tržište ne bi imalo smisla kad bi poduzetnici mogli nametati ograničenja sklapanjem restriktivnih sporazuma ili zlouporabom svojeg vladajućeg položaja.

Komisija redovito objavljuje godišnja izvješća o stanju u području tržišnog natjecanja. Uvodna razmatranja svih izvješća započinju s nužnošću stvaranja i održavanja zajedničkog tržišta: „Politika tržišnog natjecanja je važan instrument za stvaranje slobodnog tržišta oslobođenog od unutrašnjih prepreka...“⁵ U novijim izvješćima navodi kako bez obzira na realizaciju unutrašnjeg tržišta, barem na papiru, ono u potpunosti još nije realizirano. Smatra kako je jedan od razloga nedostatak neposredne veze među ukidanja prepreka prekograničnoj trgovini i učinkovitog tržišnog natjecanja. Otvorena i konkurentna europska tržišta omogućit će kompetitivnost poduzeća na međunarodnom planu, na korist europskih potrošača i zaposlenika.

Povezanost pravila tržišnog natjecanja i zajedničkog tržišta moguće je promatrati s dva gledišta. S jedne strane promocija tržišne utakmice jača trgovinu među državama, dok s druge strane nastoji eliminirati i spriječiti nametanje privatnih prepreka slobodnom tržišnom natjecanju.⁶ Pravila tržišnog natjecanja se često koriste za osudu onog ponašanja koje dijeli tržište: „Glavni motiv za usvajanje pravila koja štite tržišno natjecanje je bojazan da bi se djelovanjem poduzeća koja dijele tržište po nacionalnim linijama..... mogle ponovo pojaviti prepreke međudržavnoj trgovini koje zabranjuje Ugovor.“⁷

Ideja je uspostaviti takvo tržište na kojem neće biti nikakvih kvota, carina i mjera koje nameću države članice. Prethodno ne bi imalo smisla kad bi poduzetnici

² Grundmann, Stefan, EC Consumer and EC Competition Law: How Related are they? Examining the Existing EC Contract Law Sources, u Collins, Hugh, The Forthcoming EC Directive on Unfair Commercial Practices, Kluwer Law International, Hag, 2004., str. 210.

³ Članci 30. i 31., Ugovora o Europskoj Zajednici, sada članci 28. i 29. zabranjuju količinska ograničenja na uvoz, izvoz i provoz i sve mjere s istim učinkom između država-članica. Ove mjere su usmjerene na države članice, dok čl. 85. i 86. sada 81. i 82. su usmjereni na privatne osobe.

⁴ Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc and others v SARL “Au blé vert” and others, br. 229/83 od 10 siječnja 1985., ECR 1985., str. 1., točka 9.

⁵ 25th Report on Competition Policy 1995., str. 15. http://ec.europa.eu/comm/competition/publications/ra9501en_en.pdf, stranica posjećena 20. 09. 2008.

⁶ Buttigieg, Eugene, Consumer Interests and the Antitrust Approach to Abusive Practices by Dominant Firms, European Business Law Review, vol. 16., br. 5/05., str 649.

⁷ Marenco, Giuliano, Competition between National Economies and Competition between Business – A Response to Judge Pescatore, Fordham International Law Journal, 10/87., str. 429-430., u bilj. 26. Odudu, Okeoghene, The Boundaries of EC Competition Law, the Scope of Article 81., Oxford University Press, Oxford, 2006., str. 14.

samostalno ili sporazumom s drugima nametnuti privatna ograničenja. Zbog toga su u kontekstu zajedničkog tržišta potrebna pravila tržišne utakmice koja, osim što će garantirati slobodno tržišno natjecanje pomoći će i u ostvarenju zajedničkog tržišta.⁸ Na integriranom tržištu poduzeća mogu specijalizirati svoje poslovanje i dalje ulagati. Na takvom tržištu poduzeća će moći nuditi specifične i raznovrsne proizvode.⁹ Slobodno integrirano tržište traži intenzivniji angažman regulatora. Njihovim djelovanjem omogućit će se takvo tržište koje neće biti narušeno ponašanjem poduzeća koje žele postići ili zadržati privilegirani položaj.

Postoji povezanost među pravom tržišnog natjecanja i potrebe stvaranja zajedničkog tržišta. Moguće je pronaći mnoge poveznice. Jedna od njih je čl. 82. Ugovora o Zajednici¹⁰. Prilikom utvrđivanja čini li zlouporabu poduzetnik u vladajućem položaju, jedna od pretpostavki je vidjeti područje na kojem posluje. Poduzetnik mora zauzimati vladajući položaj na zajedničkom tržištu ili njegovom značajnom dijelu. U suprotnom čl. 82. se neće primijeniti. Važno je utvrditi postoji li interes Zajednice.

U nastavku će se ukratko pojasniti najvažnije uvjete iz čl. 82. i u taj kontekst smjestiti centralno pitanje ovog rada. Cilj je vidjeti koje okolnosti sudovi i Komisija uzimaju kao relevantne prilikom utvrđenja pojma „značajni dio zajedničkog tržišta“.

2. UTVRĐIVANJE „ZNAČAJNOG DIJELA ZAJEDNIČKOG TRŽIŠTA“

Svaka zloupotreba dominantnog položaja od strane jednog ili više poduzetnika na zajedničkom tržištu ili u njegovom značajnom dijelu je zabranjena jer bi mogla utjecati na trgovinu između država članica. U tom smislu čl. 82. Ugovora o Zajednici sankcioniraju se zlouporabe koje imaju negativne posljedice na kompetitivnu strukturu tržišta.

Za primjenu zabrane nužno je ispuniti određene kriterije: jedan ili više poduzetnik, vladajući položaj, poduzetnik mora zauzimati vladajući položaj

⁸ Guidelines on Vertical Restraints, OJ C 291 od 13. 10. 2000., str. 1.-44.

⁹ Odudu, O., op. cit., str. 13.

¹⁰ Čl. 82. glasi: "Svaka zloupotreba dominantnog položaja od strane jednog ili više poduzetnika na zajedničkom tržištu ili u njegovom značajnom dijelu, zabranjena je, jer nije u skladu sa zajedničkim tržištem budući da bi mogla utjecati na trgovinu između država-članica.

Takva se zloupotreba može naročito očitovati kao:

izravno ili neizravno nametanje nepravednih kupovnih ili prodajnih cijena, ili ostalih nepravednih trgovinskih uvjeta;

ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvitka na štetu potrošača;

primjenjivanje različitih uvjeta na jednaka poslovanja s ostalim trgovačkim strankama, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju;

uvjetovanje sklapanja ugovora pristankom ostalih stranaka na dodatne obveze koje, po svojoj prirodi ili prema trgovačkoj praksi, nemaju nikakve veze s predmetom tih ugovora."

na zajedničkom tržištu ili njegovom značajnom dijelu, postojanje zlouporabe i utjecaj na trgovinu među državama članicama. Prvo pitanje je utvrditi je li riječ o poduzetniku. Prema sudskoj praksi poduzetnika se određuje kao: „svaki subjekt uključen u gospodarsku djelatnost bez obzira na pravni status i način financiranja“¹¹. Definicija je vrlo široko postavljena kako bi „pokrila“ široki spektar mogućih djelatnosti. Svaki subjekt koji je uključen u gospodarsku djelatnost bez obzira na pravni status, način financiranja i namjeru ili činjenicu ostvarivanja dobiti smatrat će se poduzetnikom.¹²

Esencijalni element za primjenu čl. 82. je utvrditi zauzima li poduzetnik vladajući položaj na tržištu. Kako se nigdje u Ugovoru o Zajednici ne određuje pojam vladajućeg položaja, Komisija i sudovi ga tumače samostalno. Europski sud određuje: “Vladajući položaj u smislu čl. 82. odnosi se na položaj ekonomske moći koju uživa poduzetnik, a koje mu omogućava spriječiti učinkovitu tržišnu utakmicu na mjerodavnom tržištu čime postiže moć nezavisnog ponašanja u odnosu na konkurente, klijente i u konačnici potrošače.”¹³ Dva su ključna elementa u definiciji vladajućeg položaja: sposobnost sprječavanja učinkovitog tržišnog natjecanja i mogućnost nezavisnog ponašanja.¹⁴

Nakon što je utvrđeno kako je riječ o poduzetniku koji zauzima vladajući položaj nužno je vidjeti zauzima li poduzetnik vladajući položaj na cijelom ili značajnom dijelu zajedničkog tržišta. Tek nakon toga moguće je ispitivati je li poduzetnik zloupotrijebio svoj položaj. U protivnom čl. 82. se neće primjenjivati. Važno je napomenuti kako u slučaju nepostojanja ovog kriterija sankcionirao bi se svaki vladajući položaj koji utječe na trgovinu među državama članicama. Uvođenjem ovog koncepta ostvaruje se ravnoteža i uvodi kvantitativni i opipljiv kriterij u određivanju tržišta. Područje na kojem poduzetnik zauzima vladajući položaj mora biti od gospodarskog značenja.¹⁵

Kriterij se može usporediti s *de minimis* doktrinom koja se primjenjuje u analizi čl. 81. Ugovora o Zajednici.¹⁶ Naime, u kontekstu čl. 81. jedan od parametra za

¹¹ Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, br. C-41/90 od 23. travnja 1991., ECR 1991., str. I-1979., točka 21. Vidjeti Mancero-Bucheli, Gabriela, *Anti-Competitive Practices by Private Undertakings in Ancom and Mercosur: An Analysis from the Perspective of EC Law, International and Comparative Law Quarterly*, vol. 47., br. 1/98., str. 149.-173.

¹² O tome detaljno Pošćić, Ana, *Pojam poduzetnika u europskom pravu tržišnog natjecanja*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29., br. 2/08., str. 917.-939.

¹³ *United Brands Company and United Brands Continental BV v. Commission of the European Communities*, br. 27/76 od 14. 02. 1978., ECR 1978., str. 207., točka 65. Prva definicija vladajućeg položaja dana je u presudi *Sirena v. Eda (Sirena S.r.l. v. Eda S.r.l. i dr.)*, br. 40-70 od 18. 02. 1971., ECR 1971., str. 69.) kao snaga sprječavanja održavanja učinkovitog tržišnog natjecanja na značajnom dijelu mjerodavnog tržišta. O tome Šoljan, Vedran, *Zlouporaba vladajućeg položaja u pravu tržišnog natjecanja Europske zajednice*, doktorska disertacija, Zagreb, 2001., str. 109.

¹⁴ Ponekad se navodi i treći kriterij kao moć u kontroliranju cijena (*Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. v. Commission of the European Communities*, br. 6-72 od 21. 02. 1973., ECR 1973., str. 215.). Međutim, ovaj je kriterij zapravo dio kriterija koji se odnosi na sposobnost zauzimanja nezavisnog položaja.

¹⁵ Frignani, Aldo, Pardolesi, Roberto, *La concorrenza*, Grappichelli Editore, Torino, 2006., str. 195.

¹⁶ Whish, Richard, *Competition Law*, peto izdanje, Oxford University Press, Oxford, 2005., str. 191.

njegovu primjenu je utvrditi kakav je utjecaj zabranjenog sporazuma na trgovinu među državama članicama. Europski sud pojam utjecaja na trgovinu utvrđuje upotrebom dvaju parametra, tzv. osnovni test i *de minimis* pravilo.¹⁷ Kako bi poduzetnici mogli sami procijeniti je li riječ o znatnom utjecaju na trgovinu i hoće li njihov ugovor biti proglašen ništavim, Komisija je izdala Priopćenje o sporazumima male vrijednosti koji bitno ne ograničavaju tržišno natjecanje prema čl. 81. st. 1. Ugovora o Zajednici (*de minimis*).¹⁸

Važno je vidjeti postoji li interes Zajednice jer bez njega čl. 82. se neće primijeniti. Iako je primjerice utvrđena zlouporaba na svjetskom tržištu, isključivo se zabranjuje zlouporaba na zajedničkom tržištu.¹⁹ Nije relevantan geografski položaj na kojem poduzetnik djeluje. On može zauzimati vladajući položaj na području više država članica, samo u jednoj državi članici ili dijelu određene države. Sva razmišljanja Zajednice uvijek su vezana uz potrebu stvaranja i očuvanja zajedničkog tržišta.

Na prvi pogled se čini kako kriterij ne bi trebao stvarati nikakve probleme i kako ga je u svakom slučaju vrlo jednostavno dokazati. Poteškoća neće biti kada je jasno utvrđeno kako je poduzetnik dominantan na području cijele Zajednice. Nedoumice se javljaju kada je riječ o nešto užem području ili o samo jednoj državi članici. Postavlja se pitanje je li to područje dovoljno veliko da bi udovoljilo zahtjevu značajnosti. Budući da u Ugovoru o Zajednici nije definiran pojam, Komisija i sudovi ga ispituju od predmeta do predmeta. U nastavku će se na konkretnim primjerima ukazati na moguće dvojbe u procjenjivanju kriterija, kao i pokušati pronaći neke zajedničke poveznice u razmišljanju Komisija i suda.

2.1. Kriterij „gospodarske važnosti određenog područja“

Pri ispitivanju je li određeno područje dovoljno značajno da bi se smatralo značajnim dijelom zajedničkog tržišta sudovi i Komisija polaze od gospodarske važnosti određenog područja.²⁰ Zanimaju veličinu teritorija na kojem poduzetnik djeluje. U tom smislu najvažniji je predmet *Suiker Unie* čije su činjenice sljedeće:

¹⁷ Osnovni test je utvrđen sudskom praksom i pretpostavlja se kako će postojati utjecaj na trgovinu kada se s određenom sigurnošću temeljem objektivnih pravnih ili činjeničnih faktora utvrdi kako sporazum može utjecati, posredno ili neposredno, stvarno ili posredno na trgovinu među državama članicama. Kaznit će se i sama mogućnost utjecaja na trgovinu među državama članicama. Albers-Llorens, Albertina, *EC Competition Law and Policy*, Willan Publishing, Devon, 2002., str. 29.

¹⁸ Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (*de minimis*), OJ C 368 od 22. 12. 2001., str. 13.-15.

¹⁹ Korah, Valentine, *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, Hart Publishing, Oxford, 2004., str. 114.

²⁰ Vidjeti Baker, Martin, Wessing Taylor, Treacy Pat, *Article 82: Principles and Application*, u Willis, Peter R, *Introduction to EU Competition Law*, T&F Informa, London, 2005., str. 129.

U presudi *Suiker Unie*²¹ bilo je riječi o godišnjem popustu koje je udruženje poduzetnika *Südzucker Verkauf (SZV)* davalo u iznosu od 0.30 DEM na svakih 100 kg kupljenog šećera i to onim klijentima koji su kupovali svoje godišnje zalihe isključivo od SZV.²² Europski sud je osudio takve popuste jer druge kupce stavljaju u nepovoljni položaj, a s druge strane omogućuju SZV kontrolu količine nabavljane robe. Poduzetnici su kroz davanje financijske prednosti željeli spriječiti nabavljanje šećera od konkurentnih proizvođača.²³ Pored primjene nejednakih uvjeta na istu transakciju takvim postupanjem se ograničava tržište i tehnički razvoj na štetu potrošača jer ostali konkurenti ne mogu odgovoriti na ponašanje SZV. Pored prethodnog, pred sudom se pokušalo poništiti odluku Komisije u kojoj je ona utvrdila kako je drugi poduzetnik, *Raffinerie Tirlemontoise* zloupotrijebio svoj vladajući položaj na belgijsko – luksemburškom tržištu i to tako što je određivao gdje se šećer može izvoziti. Nesporno je bilo da *Raffinerie Tirlemontoise* zauzima vladajući položaj na tržištu šećera u Belgiji i Luksemburgu. Komisija je bila mišljenja kako je prethodno tržište dovoljno veliko da bi se smatralo značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Poduzetnik se pokušao opravdati pozivajući se na činjenicu kako je proizvodnja šećera u Belgiji neznatna u odnosu na cijelu Zajednicu.²⁴ Europski sud je naveo: "u svrhu određivanja je li određeno područje dovoljno veliko kako bi predstavljalo 'značajan dio zajedničkog tržišta' u smislu čl. 86. Ugovora Zajednici, moraju se uzeti u obzir struktura i volumen proizvodnje i potrošnje tog proizvoda, kao i navike i ekonomske mogućnosti prodavatelja i kupca."²⁵ Obzirom na prethodno, uspoređeni su podaci o proizvodnji šećera u Zajednici i Belgiji. Tada, 1971. godine u Zajednici se proizvodilo 8 100 000 tona šećera u odnosu na 770 000 tona šećera u Belgiji. Također uspoređivali su se podaci o potrošnji šećera u Belgiji s onom u Zajednici. Zaključeno je kako bez obzira na činjenice što proizvodnja šećera zauzima tek 9.6%, a potrošnja 5.4% u odnosu na Zajednicu, ti podaci zajedno s ostalim faktorima sugeriraju kako je riječ o značajnom dijelu zajedničkog tržišta. Sud je utvrdio kako su prethodni udjeli dovoljno veliki u odnosu na područje koje pokrivaju da bi se smatrali značajnim dijelom zajedničkog tržišta. U istom predmetu postavilo se pitanje predstavlja li Sjeverna Njemačka značajan dio zajedničkog tržišta. Utvrđeno je kako je područje od važnosti jer je u vrijeme usvajanja odluke imalo 22 000 000 stanovnika i poduzetnik je proizvodio 800 000 tona šećera. Prema mišljenju suda područje je dovoljno značajno.²⁶ Gleda se isključivo na gospodarsko važenje određenog područja. Primjenjuje se test koji pokušava odgovoriti kakva je gospodarska

²¹ *Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA and others v. Commission of the European Communities*, spojeni predmeti br. 40 do 48, 50, 54 do 56, 111, 113 i 114-73 od 16. 12. 1975., ECR 1975., str. 1663.

²² *Ibid.*, točka 499.

²³ *Ibid.*, točka 526.

²⁴ U vrijeme rasprave Zajednica je brojala samo šest država članica.

²⁵ *Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA and others v. Commission of the European Communities*, spojeni predmeti br. 40 do 48, 50, 54 do 56, 111, 113 i 114-73 od 16. 12. 1975., ECR 1975., str. 1663., točka 371.

²⁶ *Ibid.*, točka 448.

važnost određenog područja. Izvodi se zaključak kako se „znatnost“ ispituje u odnosu na one koje poduzetnik „iskorištava“. Iako o tome nema izričitog govora u predmetu, više je nego očito kako u utvrđivanju je li područje Nizozemske dovoljno značajno u odnosu na proizvodnju šećera, Komisija se osvrnula na broj stanovnika i činjenicu kako je svima bliska potrošnja šećera.²⁷

2.2. Država ili dio države kao značajni dio zajedničkog tržišta

U velikom broju predmeta utvrđeno je kako pojedine države predstavljaju značajan dio zajedničkog tržišta. S političkog gledišta ne bi bilo prihvatljivo tvrditi kako područje pojedine države nije dovoljno značajno kako bi se smatralo značajnim dijelom zajedničkog tržišta.²⁸

Područje Velike Britanije je u brojnim predmetima proglašeno značajnim dijelom zajedničkog tržišta.²⁹ Jedan od njih je *British Leyland*. Činjenice su sljedeće:

British Leyland je jedini bio ovlašten za izdavanje potvrda o usklađenosti automobila koji imaju volan na desnoj i onih koji imaju volan na lijevoj strani. U početku je naplaćivao iznos od 25 funti za obje vrste automobila. Nedugo zatim počeo je naplaćivati iznos od 150 funti pravnim osobama i 100 funti privatnim osobama za automobile koji imaju volan na lijevoj strani. Nakon što je Komisija započela postupak *British Leyland* je znatno snizio cijene i uveo jedinstvenu cijenu od 25 funti. Usprkos tomu, Komisija je smatrala kako ti iznosi ne reflektiraju prave troškove i kako je njihov jedini cilj zauzdati paralelni uvoz. Nakon žalbe,³⁰ Europski sud je utvrdio kako izdavanje certifikata ne uključuje velike troškove jer je samo riječ o administrativnoj provjeri. Glavni cilj je ipak bio otežati uvoz europskih automobila.³¹

U predmetu *General Motors*³² područje Belgije³³ je smatrano značajnim. U toj odluci

²⁷ Korah, Valentine, Interpretation and Application of Article 86 of the Treaty of Rome: Abuse of a Dominant Position within the Common Market, Notre Dame Lawyer, vol. 53., 1977/1978., str. 792. i 793.

²⁸ Jones, Alison, Sufirin, Brenda, EC Competition Law, Oxford University Press, Oxford, 2004., str. 269.

²⁹ Primjerice: 82/861/EEC: Commission Decision of 10 December 1982 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/29.877 - British Telecommunications), OJ L 360 od 21. 12. 1982., str. 36.-43. i 84/379/EEC: Commission Decision of 2 July 1984 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/30.615 - BL), OJ L 207 od 02. 08. 1984., str. 11.-16.

³⁰ *British Leyland Public Limited Company v. Commission of the European Communities*, br. 226/84 od 11. 11. 1986., ECR 1986., str. 3263.

³¹ *Ibid.*, točke 27-30.

³² 75/75/EEC: Commission Decision of 19 December 1974 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/28.851 - General Motors Continental), OJ L 29 od 03. 02. 1975., str. 14.-19.

³³ U predmetima *BRT v. SABAM* i *Régie des télégraphes et des téléphones v. GB-Inno-BM SA* područje Belgije je smatrano značajnim dijelom zajedničkog tržišta. *Belgische Radio en Televisie v. SV SABAM and NV Fonior*, br. 127-73 od 30. 01. 1974., ECR 1974., str. 51. i *Régie des télégraphes et des téléphones v. GB-Inno-BM SA.*, br. C-18/88 od 13. 12. 1991., ECR 1991., str. I-5941.

General Motors je nametao prekomjerne cijene s razlogom isključenja ostalih poduzetnika. Prema belgijskom zakonodavstvu proizvođači motornih vozila su bili obvezni izdavati potvrde o sukladnosti tehničkih karakteristika vozila. Međutim, ukoliko su se vozila uvozila u Belgiju morao se provesti postupak ispitivanja i izdavanja potvrde. Proizvođač je morao odrediti zastupnika koji će imati sjedište u Belgiji s time da se moglo odrediti samo jednog zastupnika. Za Opel osobna vozila i sva vozila koja su pripadala grupi General Motors bio je ovlašten General Motors Continental.³⁴ U početku General Motors nije naplaćivao postupak izdavanja dozvole, ali je s vremenom počeo naplaćivati određeni iznos koji je više puta povišivao. Komisija je započela postupak te je utvrdila kako je General Motors zloupotrijebio svoj položaj nametanjem prekomjernih cijena. Komisija je to potkrijepila tako što je utvrdila kako postoji veliki nerazmjer između stvarnih troškova i određenih cijena. Primijenila je metodu usporedbe cijena. Tako je utvrdila kako su dvanaest belgijskih poduzetnika koji su također bili ovlašteni agenti drugih proizvođača obavljali inspekcije za dvostruko manji iznos. Nakon žalbe Europski sud je u postupku utvrdio kako jedan oblik zlouporabe može predstavljati određivanje prekomjernih cijena koje prelaze ekonomsku vrijednost usluge.³⁵ Europski sud se nije bavio pitanjima dokazivanja. Međutim, poništio je odluku Komisije jer je General Motors vrlo brzo nakon pokretanja postupka prestao primjenjivati povišenu naknadu, odnosno uskladio je cijene s njihovim stvarnim vrijednostima, a prekomjerno naplaćene iznose je vratio. Okolnost koja je General Motorsu išla u prilog je činjenica da su se povišene cijene naplaćivale tijekom kratkog vremenskog perioda.³⁶

U predmetu *Michelin*³⁷ područje Nizozemske je smatrano značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Bila je riječ o sljedećem:

Michelin je nizozemska podružnica Michelin grupe. Proizvodi i prodaje Michelin gume u Nizozemskoj u kojoj posjeduje tvornicu za proizvodnju novih guma za kombije i osobna vozila. Prema Komisiji, Michelin je povrijedio čl. 82. na tržištu zamjenskih guma za kamione, autobuse i druga vozila i to na način što je davao selektivne popuste na individualnoj osnovi i primjenjivao diskriminacijske uvjete na iste transakcije. Komisija je na tržištu guma razlikovala tržište originalne opreme za vozila i tržište zamjenskih guma.

Michelin se protivio odluci Komisije, te je smatrao kako je Komisija pogrešno definirala mjerodavno tržište, položaj Michelinu u odnosu na svoju konkurenciju i druge dokaze kojima se utvrđuje vladajući položaj. Tvrdi, kako on nema dominantan

³⁴ Više vidjeti Šoljan, Vedran, Vladajući položaj na tržištu i njegova zlouporaba u pravu tržišnog natjecanja Europske zajednice, Ibis grafika, Zagreb, 2004., str. 297.

³⁵ *General Motors Continental NV v. Commission of the European Communities*, br. 26-75 od 13. 11. 1975., ECR 1975., str. 1367.

³⁶ *Ibid.*, točke 19-24.

³⁷ *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin v. Commission of the European Communities*, br. 322/81 od 09. 11. 1983., ECR 1983., str. 3461.

položaj na tržištu zamjenskih guma za teška vozila u Nizozemskoj. Smatra kako je Komisija, također pogrešno odredila mjerodavno tržište u geografskom smislu jer ga je ograničila samo na Nizozemsku, odnosno podružnicu. Naravno da je Michelinu bilo u interesu odrediti tržište što šire jer tada bi bilo teže ili gotovo nemoguće odrediti njegov vladajući položaj.

Dakle, Europski sud je morao ispitivati jesu li gume za kamione, osobna vozila i autobuse međusobno zamjenjive, odnosno jesu li dio istog tržišta u proizvodnom smislu. Komisija je utvrdila kako Michelin zauzima vladajući položaj na tržištu Nizozemske. Michelin je pokušao dokazivati kako je riječ o širem tržištu, a ne isključivo području jedne države članice. Međutim, Komisija je uzela u obzir isključivo podružnicu.

Postoje predmeti u kojima su dijelovi država članica smatrani značajnim dijelom zajedničkog tržišta. U predmetu *Hugin*³⁸ dio Velike Britanije je proglašen kao značajni dio zajedničkog tržišta. Činjenice su sljedeće:

Hugin je proizvodio i prodavao blagajne i njihove rezervne dijelove. Zauzimao je otprilike 12 % tržišta blagajni, dakle vrlo mali udio na tržištu. Rezervne dijelove su prodavali lokalni distributeri i podružnice. Od 1972. godine Hugin je prestao dostavljati rezervne dijelove poduzetniku Lipton, koji je popravljao i održavao veliki broj blagajni Hugin. U odnosu na tržište blagajni na kojem Hugin posjeduje mali postotak udjela, na tržištu rezervnih dijelova zauzimao je 100% tržišta. Na sekundarnom tržištu kojeg čine Engleska, Škotska i Wales zauzima vladajući položaj. Prestanak isporuke rezervnih dijelova doveo je do toga da Lipton nije više mogao popravljati blagajne poduzetnika Hugin. Lipton se žalio Komisiji koja je donijela odluku kako je Hugin zloupotrebio dominantan položaj na tržištu rezervnih dijelova. Europski sud³⁹ je poništio odluku Komisije argumentirajući ju kako odbijanje dostavljanja rezervnih dijelova poduzetniku koji djeluje lokalno ne utječe na trgovinu među državama članicama. Nedostaje konstitutivni element za primjenu čl. 82. Nakon toga sud nije dalje ispitivao. Presuda se kritizira jer sud nije uopće promatrao može li Hugin povisiti cijene svojih blagajni za 5 do 10% bez gubitka klijenta. Uopće nije ispitivao mogućnost je li Huginu to isplativo, već se isključivo bazirao na karakteristikama proizvoda.⁴⁰

Zanimljivo je pogledati i slučaj *Magill*⁴¹ čije su činjenice sljedeće:

Radio Telefís Eireann (RTE) je pred Prvostupanjskim sudom tražio poništenje odluke Komisije⁴² u kojoj je utvrđeno kako politika i praksa RTE koja se sastoji

³⁸ 78/68/EEC: Commission Decision of 8 December 1977 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/29.132 - Hugin/Liptons), OJ L 22 od 27. 01. 1978., str. 23.-35.

³⁹ Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v. Commission of the European Communities, br. 22/78 od 31. 05. 1979., ECR 1979., str. 1869.

⁴⁰ Van den Bergh, Roger, Camesasca, Peter, European Competition Law and Economics: a Comparative Perspective, Intersentia-Hart, Antwerpen, 2001. str. 114.

⁴¹ Radio Telefís Eireann v. Commission of the European Communities, br. T-69/89 od 10. 07. 1991., ECR 1991., str. II-485.

⁴² 89/205/EEC: Commission Decision of 21 December 1988 relating to a proceeding under Article 86 of the EEC Treaty (IV/31.851 - Magill TV Guide/ITP, BBC and RTE), OJ L 78 od 21. 03. 1989., str. 43.-51.

u objavljivanju tjednih televizijskih i radio programa predstavlja zlouporabu čl. 82. U to vrijeme u Republici Irskoj i Sjevernoj Irskoj nije bilo moguće kupiti sveobuhvatni televizijski program jer je svaka televizijska organizacija objavljivala svoj samostalni program. Tjedni programi su se distribuirali unaprijed i to najčešće izdavačima novina koji su ih dalje besplatno objavljivali. Međutim, program se mogao objaviti isključivo dan unaprijed ili iznimno vikendom dva dana. Niti jedan distributer nije mogao objaviti unaprijed cjelokupni tjedni program. To su mogli samo časopisi pojedinih televizijskih i radio kuća. Tada u Republici Irskoj i Velikoj Britaniji nije postojao sveobuhvatni televizijski i radio program. Magill je osnovan s ciljem objavljivanja televizijskih programa. Međutim, nakon žalbe velikog broja televizijskih kuća zabranjeno mu je objavljivanje te se nakon toga žalio Komisiji kako televizijske kuće zajedno s RTE zloupotrebljavaju svoj vladajući položaj tako što odbijaju dati licencu za objavljivanje tjednih programa. Komisija je morala utvrditi ograničava li takvo ponašanje proizvodnju ili tržište na štetu potrošača. Ona je osudila njihovo ponašanje jer je utvrdila postojanje velikog interesa potrošača za takve programe te je zabranila daljnje takvo postupanje. Time je spriječeno uvođenje novog proizvoda za kojim je postojala potražnja. Obvezala je televizijske i radio postaje da trećim stranama na njihov zahtjev dopuste na nediskriminirajući način podatke o svojim programima. Povodom žalbe, Prvostupanijski sud je potvrdio odluku Komisije.

Za ovaj segment značajnije je pitanje predstavlja li područje Republike Irske i Sjeverne Irske značajni dio zajedničkog tržišta. RTE je tvrdio kako područje Irske i Sjeverne Irske ne predstavljaju značajan dio zajedničkog tržišta. Pozivao se na predmet *Suiker Unie* po kojem se uzima u obzir volumen potrošnje i proizvodnje određenog proizvoda. Pozivajući se na prethodno tvrdili su kako je potrebno uzeti u obzir broj ljudi koji plaćaju televizijsku pretplatu. Prema njima u Republici Irskoj i Sjevernoj Irskoj 1 000 000 domaćinstava plaća televizijsku pretplatu, dok u Zajednici je riječ o 120 000 000 domaćinstava. Prema njima Republika Irska i Sjeverna Irska zauzimaju manje od 1% sveukupnog tržišta.⁴³ Za razliku od RTE Komisija smatra kako je doista riječ o značajnom dijelu zajedničkog tržišta. Pozvala se na kulturološke raznolikosti i navela kako 3 700 000 građana Irske čine značajan dio zajedničkog tržišta. Ne smije se zaboraviti kako u to vrijeme nije postojao sveobuhvatni televizijski program i nije postojalo tržište za radiotelevizijsko emitiranje.⁴⁴

Prethodne presude u novije vrijeme gube na važnosti. Poduzetnici, Komisija niti sudovi se više neće moći na njih pozivati. S proširenjem na nove države članice i povećanjem broja država, teško da će se pojedina država smatrati značajnim dijelom zajedničkog tržišta. U budućnosti bi se takve situacije mogle pojaviti isključivo u okolnostima zakonskih monopola.⁴⁵ O tome je bilo riječi u predmetu

⁴³ Radio Telefis Eireann v. Commission of the European Communities, br. T-69/89 od 10. 07. 1991., ECR 1991., str. II-485., točka 33.

⁴⁴ Ibid., točka 42.

⁴⁵ Jones, A., Sufrin, B., op. cit., str. 269.

*La Crespelle*⁴⁶. Naime, u Francuskoj su centri za umjetnu oplodnju životinja morali dobiti vladino odobrenje. Time bi centri posjedovali dozvolu za isključivo poslovanje na vrlo malom području. Nacionalni propis omogućava vladajući položaj na značajnom dijelu zajedničkog tržišta.

2.3. Specifičnost predmeta koji se odnose na pitanja transporta

Gospodarsko značenje određenog područja je jedini faktor u procjenjivanju predstavlja li određeno područje značajni dio zajedničkog tržišta. Ta pitanja posebno dolaze do izražaja u predmetima koji se odnose na transport. U nastavku će se vidjeti kako i mala područja mogu biti proglašena kao značajna.

U predmetu *Sea Containers* Komisija je utvrdila kako luka Holyhead u Walesu predstavlja značajni dio zajedničkog tržišta. Luka Holyhead predstavlja jedno od glavnih prometnih veza između Velike Britanije i Republike Irske. Prema Komisiji poduzetnik Sealink je zloupotrijebio svoj vladajući položaj. Poduzetniku Sea Containersu nije omogućio po razumnim i nediskriminacijskim uvjetima pristup lučkim postrojenjima. Sea Containers je želio započeti trajektni prijevoz na istoj ruti na kojoj je već Sealink prevozio.⁴⁷ Isti dan je usvojena i odluka *Port of Rødby* u kojoj je Komisija utvrdila kao je Danska povrijedila čl. 86. stavak 1. u vezi s čl. 82. Promet lukom Rødby je nadzirao javni poduzetnik DSB. Zajedno s Njemačkom državnom željeznicom upravljao je trajektnom linijom između luke Rødby i grada Puttgardena u Njemačkoj. Dva nova poduzetnika su se željela uključiti u trajektni prijevoz na toj ruti. Danska vlada im je zabranila pristup kao i odobrenje za izgradnju drugog terminala u blizini. Komisija je utvrdila kako je DSB bio javni poduzetnik u vladajućem položaju na tržištu organizacije trajektnog prijevoza u Danskoj te je dvostruko odbijanje imalo za učinak uklanjanja potencijalne konkurencije, odnosno kršilo je čl. 82. Segment koji je za ovaj rad esencijalan je činjenica kako obzirom na postotak putnika i teretnih vozila koji se prevezu tom rutom, luka Rødby predstavlja značajni dio zajedničkog tržišta.⁴⁸

Slično u odluci *Merci Convenzionali*, luka Genova⁴⁹ je proglašena značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Sud je uzeo u obzir količinu prometa koja njome cirkulira.⁵⁰

⁴⁶ Société Civile Agricole du Centre d'Insémination de la Crespelle v. Coopérative d'Élevage et d'Insémination Artificielle du Département de la Mayenne, br. C-323/93 od 05. 10. 1994., ECR 1994., str. I-5077.

⁴⁷ 94/19/EC: Commission Decision of 21 December 1993 relating to a proceeding pursuant to Article 86 of the EC Treaty (IV/34.689 - Sea Containers v. Stena Sealink), OJ L 15 od 18. 01. 1994., str. 8.-19., točka 77.

⁴⁸ 94/119/EC: Commission Decision of 21 December 1993 concerning a refusal to grant access to the facilities of the port of Rødby (Denmark), OJ L 55 od 26. 02., 1994., str. 52.-57., točka 8.

⁴⁹ *Merci convenzionali porto di Genova SpA v. Siderurgica Gabrielli SpA.*, br. C-179/90 od 10. 12. 1991., ECR 1991., str. I-5889.

⁵⁰ Isto je ponovljeno u odluci *Corsica Ferries* kako luka Genova zauzima značajni dio zajedničkog tržišta. *Corsica Ferries France SA v. Gruppo Antichi Ormeggiatori del porto di Genova Coop. arl, Gruppo*

Prethodni predmeti sugeriraju da čim se utvrdi kako je riječ o luci od međunarodne važnosti, zahtjevu značajnosti će biti udovoljeno. To potvrđuju i brojni predmeti vezani uz zračni promet.

U odluci Komisije *British Midland*⁵¹ utvrđeno je kako Velika Britanija i Irska predstavljaju značajan dio zajedničkog tržišta. Zračna linija koja povezuje London (Heathrow) i Dublin je jedna od najprometnijih u Zajednici. Godišnji promet obuhvaća oko 1 700 000 putnika. Poduzetnik Air Lingus je odbijao surađivati s British Midlandom na London – Dublin ruti. British Midland je najavio kako će prevoziti putnike na istoj ruti na kojoj su Air Lingus i British Airlines već prevozili. U to vrijeme British Airlines je sklopio sporazum o međusobnoj suradnji s Aer Lingusom. Odbijanje suradnje nije dio uobičajenog tržišnog natjecanja. Aer Lingus se bojava da će u slučaju suradnje izgubiti određeni dio tržišnog udjela. Međutim, na konkretnim pokazateljima nije pokazao na koji način će to znatno povisiti njegove troškove, dok je s druge strane za British Midland takvo ponašanje znatno utjecalo na njegovo poslovanje.

Zračna luka u Parizu je proglašena značajnim dijelom zajedničkog tržišta. U toj odluci Komisija je utvrdila kako sustav naplaćivanja koji je primjenjivao poduzetnik Aeroports de Paris (ADP)⁵² utječe na tržišnu utakmicu. Bila je riječ o iznosu koji se naplaćivao za sve usluge koje uključuju uporabu i korištenje aerodroma. U zračnim lukama Orly i Charles de Gaulle (CDG) iznosi su se naplaćivali po diskriminacijskim uvjetima. Orly i CDG su najveće francuske zračne luke. Poduzetnik ADP koji upravlja tim lukama ostvaruje, prema podacima iz 1996. godine, promet od 59 600 000 putnika i 1 244 000 tona tereta. To ga stavlja na drugo mjesto u europskom zračnom prometu i drugo po broju međunarodnih putnika, kao i treće mjesto u europskom teretnom prometu. Svi putnici ili teret koji dolaze u područje Pariza ili su u tranzitu koriste usluge ovih zračnih luka.⁵³ Zračna luka u Frankfurtu⁵⁴ je također proglašena značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Uzimajući u obzir količinu prometa i važnost koju zauzima nije bilo dvojbi da predstavlja značajan dio zajedničkog tržišta.

Ormeggiatori del Golfo di La Spezia Coop. arl and Ministero dei Trasporti e della Navigazione, br. C-266/96 od 18. 06. 1998., ECR 1998., str. I-03949.,

⁵¹ 92/213/EEC: Commission Decision of 26 February 1992 relating to a procedure pursuant to Articles 85 and 86 of the EEC Treaty (IV/33.544, *British Midland v. Aer Lingus*), OJ L 96 od 10. 04. 1992., str. 34.-45.

⁵² 98/513/EC: Commission Decision of 11 June 1998 relating to a proceeding under Article 86 of the EC Treaty (IV/35.613 - *Alpha Flight Services/Aéroports de Paris*), OJ L 230 od 18. 08. 1998., str. 10.-27.

⁵³ *Ibid.*, točke 77-82.

⁵⁴ 98/190/EC: Commission Decision of 14 January 1998 relating to a proceeding under Article 86 of the EC Treaty (IV/34.801 *FAG - Flughafen Frankfurt/Main AG*), OJ L 72 od 11. 03. 1998., str. 30.-50.

3. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Člankom 82. nastoji se kontrolirati tržište i sankcionirati ponašanje poduzetnika koje je neosjetljivo na kompetitivnu strukturu tržišta. Zabranjuje se određeno ponašanje koje će se proglasiti nedopuštenim ako zadovolji propisane kriterije pri čemu postupak i način ispitivanja nisu propisani. Ostavljeni su nacionalnim sudovima ili institucijama Zajednice. Jedan od kriterija je vidjeti zauzima li poduzetnik vladajući položaj na značajnom dijelu zajedničkog tržišta. Važno je utvrditi postoji li određeno ponašanje koje bi moglo ugroziti ostvarenje i očuvanje zajedničkog tržišta. Ispituje se područje na kojem djeluje poduzetnik. Riječ je o konstitutivnom elementu jer bez njega se članak 82. neće primjenjivati.

Budući da kriterij znatnosti nije određen u Ugovoru o Zajednici podložan je različitom tumačenju. Iščitavanjem odluka i presuda može se zaključiti kako je jedina misao vodilja utvrditi gospodarsku važnost određenog teritorija. Ne uzima se u obzir veličina tržišta na kojem poduzetnik posluje. Taj kriterij naročito dolazi do izražaja u predmetima koji se odnose na pitanja prijevoza. Bez njega pojedine morske i zračne luke ne bi se mogle proglasiti značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Koriste se pokazatelji proizvodnje i potrošnje određenog proizvoda. Ne zanemaruju se ni navike i ekonomske mogućnosti poduzetnika i osoba pogođenih zlouporabom. U praksi niti sudovi niti Komisija nisu nikad eksplicitno naveli koji je postotak tržišta relevantan. U velikom broju predmeta pojedina država ili dio države članice su proglašene značajnim dijelom zajedničkog tržišta. Međutim, prijašnju sudsku praksu, koja je pokušala pronaći odgovor na pitanje što se smatra značajnim dijelom zajedničkog tržišta, treba uzeti s oprezom, posebno nakon proširenja zajedničkog tržišta na nove države članice.

A SUBSTANTIAL PART OF THE COMMON MARKET AS ONE OF THE CONDITIONS IN ART. 82 OF THE EC TREATY

Article 82 of the Treaty establishing the European Community prohibits abuse of a dominant position of one or more undertakings within the common market. Specific conditions have to be met before the prohibition applies. One of them presumes that an undertaking has to take dominant position within the common market or in a substantial part of it. The problem is that neither the European Court nor the Commission have precisely defined what size of the market has to be taken into consideration. Therefore, the work is dealing and analysing the most important judgements rendered by the European Court and decision taken by the Commission trying to find common parameters in their considerations. This leads to conclusion that when appraising the only relevant criterion is the "economic importance of specific area".

Key words: *europa law, market competition, art. 82 tec, common market*